

Vaktaalrubriek

Terme in die Molekulêre Biologie

D.F. Louw

Inligtings- en Navorsingsdienste, WNNR, Posbus 395, Pretoria 0001

Dit moet allerweë verwelkom word dat mense soos proff. Potgieter en Prozesky die moeite doen om termelyste vir kennisname (en vermoedelik ook vir kommentaar) te publiseer vir gebiede waarvoor daar nog geen vakwoordeboeke bestaan nie.¹ Die byvoeging van termverklarings maak die lyste besonder waardevol, maar 'n mens kan miskeïn net vra of die ekwivalente Engelse terme nie ook maar volledigheidshalwe bygevoeg kon gewees het nie. Op dié manier kan die terminologie op "nuwe" vakgebiede enigsins gestandaardiseer word, want die gevaar bestaan dat navorsers en dosente anders elkeen hul eie terme skep en so aan 'n Babelse spraakverwarring meehelp.

Omdat sommige terme in die gepubliseerde lys vir die molekulêre biologie 'n "chemie-inhoud" het, verdien hulle oorweging by die bewerking van die hersiene *Chemiewoordeboek*. Die volgende opmerkings is derhalwe bedoel om uit dié oogpunt sekere probleme uit te wys waarvoor daar verder besin moet word: –

– *Aanvangskodon* word as alternatief vir *beginkodon* gegee. Die term *aanvangsfaktor* is ook opgeneem. Verskeie biochemici het reeds besluit om *initiation codon* (*initiator codon*) met *aanvoorkodon* of *inisiëerkodon* te vertaal.

Vir sommige is *aanvang* 'n Germanisme. Daar is ook die probleem dat *aanvang* hom moeilik in hierdie verband as werkwoord laat gebruik; hier is *aanvaar* en *iniseer* baie bruikbaar. Dieselfde argumente is by *aanvangsfaktor* ter sprake. Dit het moontlik voordele om terme soos *iniseer*, *inisiëring* en *iniseërkodon* te gebruik omdat hulle in heelparty ander tale herkenbaar is. Vergelyk in hierdie verband *attenuëerdergebied*, *immunitëit*, ens. (Terloops, die afkortings *AUG* en *GUG* word nie omskryf nie).

– *AASS*. Vermoedelik het 'n spelfout die koppelteken in *antiliggaam-afhanklike selbemiddelde sitotoksiteit* laat wegval, maar daar kon ook vas (sonder koppelteken) geskryf gewees het. Dit word verwelkom dat Afrikaanse afkortings vir hierdie soort terme gebruik word naas die internasionaal aanvaarde afkortings vir chemiese verbindings soos *DNA*.

– *Antiliggaam*. Die term *teenliggaam* verskyn onder andere in Brink se *Woordeboek van Afrikaanse Geneeskundeterme* en is reeds ingeburger.

– *CAP*. Dit is nie 'n afkorting van 'n chemiese naam soos *DNA* nie, maar staan vir *katabolietgeenaktiveringsproteïen*. Soos Brink *MGH* (menslike groeiormoon) gebruik as ekwivalent vir *HGH*

(human growth hormone) in Engels, kan liever oorweeg word om *KAP* te gebruik. Dan is verwarring met *cap* ook nie moontlik nie – indien laasgenoemde nog gebruik gaan word.

– *Colifaag*. Terblanche se *Tegniese Woordeboek* gee *kolifaag* aan. Brink, asook Snyman in sy *Geneeskundige Woordeboek*, skryf *koli-* in terme soos *kolibakterie* en *kolivorm(ig)*. Hierteenoor is *Escherichia coli* natuurlik korrek en verskyn gewoonlik in skuinsdruk.

– *Hemagglutinasie en hemagglutiniën*. In Engels word gewoonlik *haem-* in samestellings geskryf, en *hem-* in Amerikaanse publikasies. Dit is reeds 'n vaste gebruik om in Afrikaans *heem-* te skryf in hierdie soort samestelling, en ook as selfstandige naamwoord *heem* ('n pirroolderivaat). Die verbindingsvorme *hema-* en *hemo-*, soos in *hematologie* en *hemoglobien*, is ook goed bekend.

– *Ikosahedron*. In Duits word *Eikosa-* en in Engels *eicosa-* geskryf, maar in Nederlands wel *ikosa-*. In die *Chemiewoordeboek* word egter reeds sedert die eerste uitgawe *eikosa-* geskryf.

– *Klewerige ente*. Dit is maar 'n "taai" term in hierdie verband! Ook *saamklewende eindpunte* hinder. *Kleefeindpunte/kleefente* is miskien al iets beter, maar *hegeindpunte* of *laseindpunte* kan dalk oorweeg word.

L-ketting, l-ketting. Dit lyk nie wenslik om slegs deur hoof- en kleinletters tussen totaal verskillende verbindings te onderskei nie. As die term aan die begin van 'n sin staan, sal die verskil in elk geval verdwyn. Ander oplossings moet derhalwe bedink word; hoofletters in al hierdie gevalle sou verkieslik wees.

– *Limfokiniene*. Hierdie verbindings is nie *kinien*-derivate nie, maar wel peptiede. Om verwarring te voorkom, word voorgestel dat *limfokinin* (enkelvoud) en *limfokininne* (meervoud) geskryf word. In Duits word reeds *Kinin* en in Nederlands *kinin* geskryf waar hierdie soort verbindings ter sprake is, naas onderskeidelik *Chinin* en *chinine/kinine* vir wat in Engels *quinine* genoem word. Daar moet dus ook *bradykinin*, *sitokinin*, ens. geskryf word.

Superdraai. In die definisie word die term *heliks* gebruik wat in hierdie verband al ingeburger is. Dit lyk asok *superheliks* verkieslik is, soos ook deur biochemici aanvaar word.

Vertaling. Kyk ook *keepvertaling*. Om die Engelse term *translation* in hierdie verband so te vertaal, kom tog 'n bietjie vreemd voor. 'n Hele aantal biochemici het al tot *tolking* (alternatief

translasie) besluit, maar miskien kan 'n nog geskikter term geskep word eerder as om 'n onbevredigende term deur vertaling te vorm. Dink hierby gerus ook aan *transkripsie*, *transfeksie*, *transduksie*, *transposisie*, *transversie*, ens.

– *Xenogenies*. Dit is seker net 'n setfout. Vergelyk dit met *isogeneïes* en *singeneïes*.

Die lysie is hiermee seker nie uitgeput nie, maar behoort te toon dat daar met omsigtigheid te werk

gegaan moet word wanneer nuwe vakterme geskep en in publikasies – veral in termelyste – gebruik word. Daar moet so ver moontlik voorkom word dat ongewenste of foutiewe terme deur herhaalde gebruik ingeburger raak.

VERWYSINGS

1. Potgieter, H.J. en Prozesky, O.W. (1983). Verklarende Woordelys van terme in die Molekulêre Biologie. *S.A. Tydskrif Natuurwetenskap en Tegnologie*, 1, 167-174.
-